

ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ  
імені Данила Галицького  
Факультет післядипломної освіти

Кафедра оториноларингології

ЗАТВЕРДЖУЮ  
Перший проректор з науково-  
педагогічної роботи, член-  
кореспондент НАМН України  
проф. М.Р.Гжегоцький

« \_\_\_\_ » \_\_\_\_\_ 20 \_\_\_\_ р.

**РОБОЧА НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА**

**циклу спеціалізації зі спеціальності**  
**«Отоларингологія»(3 місяці)**

Кількість навчальних годин: лекцій - 72, семінарські заняття - 66,  
практичні заняття - 120, самостійна робота - 132,  
додаткові програми – 78. Разом - 468 годин.  
Кредити ECTS – 15,6

Робоча навчальна програма  
обговорена на методичному  
засіданні кафедри

Затверджено на методичній  
комісії факультету  
післядипломної освіти

Протокол № \_\_\_\_\_  
від « \_\_\_\_ » \_\_\_\_\_ 20 \_\_\_\_ р.

Протокол № \_\_\_\_\_  
від « \_\_\_\_ » \_\_\_\_\_ 20 \_\_\_\_ р.

Завідувач кафедри, доцент  
\_\_\_\_\_ А.В.Цимар

Голова методичної комісії ФПДО, доцент  
\_\_\_\_\_ О.Є.Січкоріз

**Робоча навчальна програма** складена на підставі навчального плану та уніфікованої програми циклу спеціалізації за фахом “Отоларингологія”, які розроблені за наказом Міністерства охорони здоров'я України від 7 травня 2007 р. № 226 «Про розробку матеріалів передатестаційних циклів та циклів спеціалізації» співробітниками кафедри оториноларингології Національної медичної академії післядипломної освіти ім. П.Л.Шупика (зав.каф. – проф.Р.А.Абизов) та співробітниками кафедри хвороб вуха, горла і носа ФПО Донецького національного медичного університету ім..М.Горького (зав.каф. – проф.С.К.Боєнко) і затверджені Міністерством охорони здоров'я України 20 грудня 2008 року.

## ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Навчальна програма призначена для підготовки лікарів-спеціалістів за фахом «Оториноларингологія» і є нормативним документом, в якому визначається зміст навчання на циклі спеціалізації, встановлюються вимоги до обсягу та рівня професійної підготовки фахівця.

Мета циклу спеціалізації – перепідготовка лікарів-спеціалістів лікувального профілю, відповідно до вимог освітньо-кваліфікаційної характеристики лікаря-спеціаліста зі спеціальності «Оториноларингологія».

Термін навчання для лікарів-хірургів – 3 місяці.

Зміст програми охоплює весь обсяг теоретичних знань, умінь і практичних навичок, необхідних лікарю-спеціалісту оториноларингологу для самостійної роботи з надання кваліфікованої допомоги хворим і потерпілим.

Для виконання даної програми в процесі навчання передбачено такі види занять: лекції, практичні заняття, різні види семінарів. Під час навчання на кафедрі оториноларингології та суміжних кафедрах лікарі, у відповідності з навчальним планом, підвищують рівень теоретичної підготовки та оволодівають практичними навичками. Теоретична підготовка передбачає обов'язкове відвідування лекцій, активну участь у семінарських заняттях, науково-практичних і патологоанатомічних конференціях тощо. З найбільш актуальних тем програми лікарі готують реферати, які обговорюються на семінарах. На практичних заняттях лікарі під керівництвом викладача опановують практичні навички з оториноларингології та суміжних дисциплін.

Співвідношення лекційних, практичних і семінарських занять на циклі 1: 3 : 1. Крім цього планується позааудиторна самостійна робота слухачів, яка не включається в навчальний план. Самостійна позааудиторна робота слухача над засвоєнням навчального матеріалу може виконуватися у бібліотеці, навчальних кабінетах кафедри, клініці. У необхідних випадках ця робота проводиться відповідно до заздалегідь складеного графіка, що гарантує можливість індивідуального доступу курсанта до необхідних дидактичних засобів.

Для виявлення рівня знань і навичок слухачів після кожного розділу проводиться проміжний контроль, за комп'ютерною тестовою програмою або інший вид контролю за рахунок годин, передбачених на семінарські заняття. Для заключного іспиту використовують атестаційну комп'ютерну тестову програму, затверджену Міністерством охорони здоров'я України.

У кінці програми подано перелік умінь, практичних навичок, якими повинен оволодіти лікар за час навчання на циклі спеціалізації, відповідно до кваліфікаційних вимог до лікаря-спеціаліста "Оториноларинголога" та список рекомендованої літератури.

Лікарі, які закінчили навчання на циклі спеціалізації, підлягають атестації на визначення рівня знань та практичних навичок з присвоєнням звання лікаря - спеціаліста за фахом "Оториноларингологія".

## Навчальний план спеціалізації за спеціальністю "ОТОЛАРИНГОЛОГІЯ"

Мета циклу: підготувати лікаря-спеціаліста за спеціальністю  
"Отоларингологія"

Тривалість навчання: 3 місяці (468 год).

Контингент слухачів: лікарі-хірурги.

| Код              | Назва курсу                                                                  | Кількість навчальних годин |               |          |                       |        |
|------------------|------------------------------------------------------------------------------|----------------------------|---------------|----------|-----------------------|--------|
|                  |                                                                              | Лекції                     | Практич<br>ні | Семінари | Самостій<br>на робота | Всього |
| 01               | Клінічна анатомія ЛОР-органів у віковому аспекті та базисний контроль знань. | 6                          | 12            | 4        | 14                    | 36     |
| 02               | Фізіологія ЛОР-органів                                                       | 6                          | 6             | 2        | 6                     | 20     |
| 03               | Методи дослідження ЛОР-органів.                                              | 4                          | 10            | 4        | 12                    | 30     |
| 04               | Хвороби вуха та їх ускладнення.                                              | 10                         | 18            | 12       | 20                    | 60     |
| 05               | Хвороби носа і приносових пазух.                                             | 10                         | 12            | 6        | 12                    | 40     |
| 06               | Хвороби глотки.                                                              | 6                          | 8             | 6        | 10                    | 30     |
| 07               | Хвороби гортані, трахеї, бронхів і стравоходу.                               | 4                          | 6             | 4        | 8                     | 22     |
| 08               | Специфічні хвороби ЛОР-органів.                                              | 2                          | 6             | 2        | 6                     | 16     |
| 09               | Пухлини верхніх дихальних шляхів та вуха.                                    | 6                          | 8             | 8        | 10                    | 32     |
| 10               | Травми, сторонні тіла ЛОР-органів і невідкладна допомога при них.            | 6                          | 12            | 8        | 12                    | 38     |
| 11               | Основи пластичної і відновлюючої хірургії ЛОР-органів.                       | 2                          | 6             | 2        | 6                     | 16     |
| 12               | Основи аудіології та сурдології.                                             | 4                          | 6             | 2        | 6                     | 18     |
| 13               | Основи отоневрології.                                                        | 2                          | 2             | -        | 2                     | 6      |
| 14               | Основи фоніатрії.                                                            | 2                          | 4             | -        | 4                     | 10     |
| 15               | Професійні хвороби вуха та верхніх дихальних шляхів.                         | 2                          | 4             | -        | 4                     | 10     |
| ІСПИТ            |                                                                              |                            |               | 6        |                       | 6      |
| РАЗОМ ПО КАФЕДРІ |                                                                              | 72                         | 120           | 66       | 132                   | 390    |

### ДОДАТКОВІ ПРОГРАМИ

|       |                      |    |
|-------|----------------------|----|
| 16    | Медична інформатика  | 6  |
| 17    | Клінічна імунологія  | 8  |
| 18    | Радіаційна медицина. | 16 |
| 19    | Інфекційні хвороби.  | 8  |
| 20    | Медицина катастроф   | 8  |
| 21    | Фтізіатрія           | 8  |
| 22    | Медичне право.       | 16 |
| 23    | Опіки                | 8  |
| РАЗОМ |                      | 78 |

ВСЬОГО

468

**ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ЛЕКЦІЙ**  
**на циклі спеціалізації за спеціальністю "ОТОЛАРИНГОЛОГІЯ"**  
**Термін навчання – 3 місяці**

| № п/п | Код                        | Назва теми                                                                                                                                                                                                                                     | Кількість годин |
|-------|----------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------|
| 1.    | 03.01.<br>03.02.           | Клінічна анатомія вуха.                                                                                                                                                                                                                        | 2               |
| 2.    | 03.04.                     | Клінічна анатомія носа і приносових порожнин                                                                                                                                                                                                   | 2               |
| 3.    | 03.05.<br>03.06.           | Клінічна анатомія глотки гортані, трахеї, бронхів і стравоходу                                                                                                                                                                                 | 2               |
| 4.    | 04.01.                     | Фізіологія слухового і вестибулярного аналізатора.                                                                                                                                                                                             | 2               |
| 5.    | 04.02.                     | Фізіологія носа і приносових порожнин                                                                                                                                                                                                          | 2               |
| 6.    | 04.03.<br>04.04.           | Фізіологія глотки, гортані, трахеї, бронхів і стравоходу                                                                                                                                                                                       | 2               |
| 7.    | 05.02.-<br>05.03.          | Методи дослідження звукового аналізатора. Методи дослідження вестибулярного аналізатора                                                                                                                                                        | 2               |
| 8.    | 05.04.-<br>05.06.          | Методи обстеження носа і приносових пазух, глотки, гортані, трахеї, бронхів і стравоходу                                                                                                                                                       | 2               |
| 9.    | 06.01.                     | Хвороби зовнішнього вуха: сірчаний корок, фурункул зовнішнього вуха, дифузний зовнішній отит. Отомікоз                                                                                                                                         | 2               |
| 10.   | 06.03.<br>06.04.<br>06.05. | Гострий гнійний середній отит: епідеміологія, етіологія, класифікація, патогенез, клініка, діагностика, лікування, профілактика. Особливості перебігу у дітей. Мастоїдит, його форми. Отоантрит у дітей, класифікація, діагностика і лікування | 2               |
| 11.   | 06.06.-<br>06.08.          | Хронічний гнійний середній отит. Класифікація, патоморфологія. Холестеатома і теорії її походження. Методики лікування.                                                                                                                        | 2               |
| 12.   | 06.10.                     | Отогенні внутрішньочерепні ускладнення: менінгіт, екстрадуральний і субдуральний абсцеси, абсцес великих півкуль мозку і мозочка, синустромбоз і отогенний сепсис                                                                              | 2               |
| 13.   | 06.14. -<br>06.18.         | Адгезивний середній отит. Ателектатичний середній отит. Отосклероз. Хвороба Мен'єра. Сенсоневральна приглухуватість.                                                                                                                           | 2               |
| 14.   | 07.01.<br>07.03.           | Запальні захворювання зовнішнього носа. Гострий нежить                                                                                                                                                                                         | 2               |
| 15.   | 07.04. -<br>07.06.         | Хронічний нежить, його форми та методи лікування. Алергічний риніт. Вазомоторний риніт, його форми, методи діагностики і лікування.                                                                                                            | 2               |
| 16.   | 07.09.<br>07.10.           | Деформації зовнішнього носа, методи хірургічного лікування. Викривлення перегородки носа                                                                                                                                                       | 2               |
| 17.   | 07.11.                     | Гострі та хронічні синуїти. Сучасні погляди на патогенез хронічних синуїтів. Класифікація синуїтів                                                                                                                                             | 2               |
| 18.   | 07.17.<br>07.18.           | Орбітальні риногенні ускладнення Внутрішньочерепні риногенні ускладнення                                                                                                                                                                       | 2               |
| 19.   | 08.01.<br>08.16.           | Гострий та хронічний фарингіт Фарингомікоз (діагностика, клініка, лікування)                                                                                                                                                                   | 2               |
| 20.   | 08.02.-<br>08.06.          | Ангіни. Ангіна Симановського-Венсана Ангіни при інфекційних захворюваннях Ураження глотки при захворюваннях крові. Дифтерія глотки Ускладнення гострого тонзиліту                                                                              | 2               |

|               |                            |                                                                                                                                                                     |           |
|---------------|----------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------|
| 21.           | 08.07.<br>08.08.           | Хронічний тонзиліт. Класифікація Консервативне лікування хронічного тонзиліту Ускладнення хронічного тонзиліту Хірургічне лікування хворих на хронічний тонзиліт    | 2         |
| 22.           | 09.01.<br>09.04.<br>09.05. | Гострий і хронічний ларингіт. Гортанна ангіна, флегмонозний ларингіт. Хондроперихондрит гортані. Гострий стенозуючий ларинготрахеобронхіт у дітей. Дифтерія гортані | 2         |
| 23.           | 09.06.                     | Стеноз гортані. Конікотомія, трахеостомія. Можливі ускладнення трахеостомії                                                                                         | 2         |
| 24.           |                            | Професійні хвороби вуха та верхніх дихальних шляхів.                                                                                                                | 2         |
| 25.           | 10.01.-<br>10.05.          | Туберкульоз, вовчак, сифіліс верхніх дихальних шляхів. Ураження верхніх дихальних шляхів при гранульоматозі Вегенера. Склерома.                                     | 2         |
| 26.           | 11.03.-<br>11.04.          | Доброякісні пухлини вуха: епітеліома, ангіома, хемодектома та інші. Доброякісні пухлини носа та приносових пазух.                                                   | 2         |
| 27.           | 11.05.<br>11.06.           | Доброякісні пухлини глотки: папілома, юнацька ангіофіброма основи черепа та ін. Доброякісні пухлини гортані: папілома, фіброма                                      | 2         |
| 28.           | 11.07.-<br>11.09.          | Злоякісні пухлини вуха, носа і приносових пазух, глотки. Рак гортані                                                                                                | 2         |
| 29.           | 13.01.-<br>13.10.          | Травми вуха, глотки, гортані, носа, приносових пазух.                                                                                                               | 2         |
| 30.           | 13.11.                     | Носові кровотечі, причини їх. Методи зупинки носової кровотечі, передня та задня тампонада носа, припікання кровоточивих ділянок хімічними засобами                 | 2         |
| 31.           | 10.12.-<br>10.15.          | Сторонні тіла ЛОР-органів.                                                                                                                                          | 2         |
| 32.           | 15.                        | Основи аудіології та сурдології.                                                                                                                                    | 4         |
| 33.           | 11.                        | Основи пластичної і відновлюючої хірургії ЛОР-органів.                                                                                                              | 2         |
| 34.           | 13.                        | Основи отоневрології.                                                                                                                                               | 2         |
| 35.           | 17.                        | Основи фоніатрії.                                                                                                                                                   | 2         |
| <b>ВСЬОГО</b> |                            |                                                                                                                                                                     | <b>72</b> |

**ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН СЕМІНАРІВ**  
**на циклі спеціалізації за спеціальністю "ОТОЛАРИНГОЛОГІЯ"**

**Термін навчання – 3 місяці**

| № п/п | Код                        | Назва теми                                                                                                                                                                                                                                         | Кількість годин |
|-------|----------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------|
| 1.    | 03                         | Клінічна анатомія ЛОР-органів у віковому аспекті.                                                                                                                                                                                                  | 4               |
| 2.    | 04.01.                     | Фізіологія слухового і вестибулярного аналізаторів.                                                                                                                                                                                                | 2               |
| 3.    | 05                         | Методи дослідження хворих з патологією ЛОР-органів.                                                                                                                                                                                                | 4               |
| 4.    | 06.01.                     | Хвороби зовнішнього вуха: сірчаний корок, фурункул зовнішнього вуха, дифузний зовнішній отит. Отомікоз                                                                                                                                             | 2               |
| 5.    | 06.03.                     | Гострий гнійний середній отит: епідеміологія, етіологія, класифікація, патогенез. клініка, діагностика, лікування, профілактика. Особливості перебігу у дітей. Мастоїдит, його форми. Отоанtrit у дітей, класифікація, діагностика і лікування     | 2               |
| 6.    | 06.06.<br>06.07.<br>06.08. | Хронічний гнійний середній отит. Класифікація, патоморфологія. Холестеатома і теорії її походження. Методи лікування..                                                                                                                             | 2               |
| 7.    | 06.10.<br>06.12.           | Отогенні внутрішньочерепні ускладнення: менінгіт, екстрадуральний і субдуральний абсцеси, абсцес великих півкуль мозку і мозочка, синустромбоз і отогенний сепсис Лабіринтити, класифікація                                                        | 2               |
| 8.    | 06.14.<br>06.15.           | Секреторний середній отит<br>Адгезивний середній отит. Ателектатичний середній отит                                                                                                                                                                | 2               |
| 9.    | 06.16.-<br>06-18.          | Сенсоневральна приглухуватість<br>Отосклероз. Хвороба Мен'єра                                                                                                                                                                                      | 2               |
| 10.   | 07.06.                     | Алергічний риніт. Вазомоторний риніт, його форми, методи діагностики і лікування.                                                                                                                                                                  | 2               |
| 11.   | 07.11.                     | Гострі та хронічні синуїти. Сучасні погляди на патогенез хронічних синуїтів. Класифікація синуїтів                                                                                                                                                 | 2               |
| 12.   | 07.17.<br>07.18.           | Орбітальні риногенні ускладнення Внутрішньочерепні риногенні ускладнення                                                                                                                                                                           | 2               |
| 13.   | 08.07.                     | Гострий та хронічний фарингіт. Фарингомікоз (діагностика, клініка, лікування). Ангіни. Ангіна Симановського-Венсана Ангіни при інфекційних захворюваннях. Ураження глотки при захворюваннях крові. Дифтерія глотки. Ускладнення гострого тонзиліту | 2               |
| 14.   | 08.08.                     | Хронічний тонзиліт. Класифікація. Консервативне лікування хронічного тонзиліту. Хірургічне лікування хворих на хронічний тонзиліт                                                                                                                  | 2               |
| 15.   | 08.09.                     | Ускладнення хронічного тонзиліту. Хірургічне лікування хворих на хронічний тонзиліт.                                                                                                                                                               | 2               |
| 16.   | 09.01.<br>09.04.<br>09.05. | Гострий і хронічний ларингіт<br>Гортанна ангіна, флегмонозний ларингіт Хондроперихондрит гортані. Гострий стенозуючий ларинготрахеобронхіт у дітей. Дифтерія гортані                                                                               | 2               |
| 17.   | 09.07.                     | Стеноз гортані. Конікотомія, трахеостомія. Хвороби трахеї, стравоходу.                                                                                                                                                                             | 2               |
| 18.   | 11.01.<br>11.02.           | Вроджені кісти і нориці шиї. Передракові стани ЛОР-органів                                                                                                                                                                                         | 2               |
| 19.   | 11.03.-                    | Доброякісні пухлини вуха: епітеліома, ангиома, хемодектома та                                                                                                                                                                                      | 2               |

|               |                   |                                                                                                                                                     |           |
|---------------|-------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------|
|               | 11.04.            | інші Доброякісні пухлини носа та приносових пазух.                                                                                                  |           |
| 20.           | 11.05.            | Доброякісні пухлини глотки: папілома, юнацька ангіофіброма основи черепа та ін.                                                                     | 2         |
| 21.           | 11.06.            | Доброякісні пухлини гортані: папілома , фіброма                                                                                                     | 2         |
| 22.           | 11.07.-<br>11.10. | Злоякісні пухлини вуха:, носа і приносових пазух, глотки Рак гортані                                                                                | 2         |
| 23.           | 13.01.-<br>13.10. | Травми вуха,глотки,гортані, носа, приносових пазух.<br>Баротравма вуха. Зупинка кровотечі з вуха. Акутравма.                                        | 4         |
| 24.           | 13.11.            | Носові кровотечі, причини їх. Методи зупинки носової кровотечі, передня та задня тампонада носа, припікання кровоточивих ділянок хімічними засобами | 4         |
| 25.           | 13.16.-<br>13.20. | Сторонні тіла ЛОР-органів.                                                                                                                          | 2         |
| 26.           |                   | Основи пластичної і відновлюючої хірургії ЛОР-органів.                                                                                              | 2         |
| 27.           | 15.               | Основи аудіології та сурдології.                                                                                                                    | 2         |
| 28.           |                   | Іспит.                                                                                                                                              | 6         |
| <b>ВСЬОГО</b> |                   |                                                                                                                                                     | <b>66</b> |

**ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ**  
**на циклі спеціалізації за спеціальністю "ОТОЛАРИНГОЛОГІЯ"**

**Термін навчання – 3 місяці**

| № п/п | Код              | Назва теми                                                                                                                                                                                                 | Кількість годин |
|-------|------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------|
| 1.    | 03.01.           | Клінічна анатомія вуха.                                                                                                                                                                                    | 4               |
| 2.    | 03.04.           | Клінічна анатомія носа і приносових порожнин                                                                                                                                                               | 4               |
| 3.    | 03.05.           | Клінічна анатомія глотки, гортані, трахеї, бронхів і стравоходу                                                                                                                                            | 4               |
| 4.    | 04.01.           | Фізіологія слухового аналізатора. Фізіологія вестибулярного аналізатора.                                                                                                                                   | 2               |
| 5.    | 04.02.           | Фізіологія носа і приносових порожнин                                                                                                                                                                      | 2               |
| 6.    | 04.03.<br>04.04. | Фізіологія глотки, гортані, трахеї, бронхів і стравоходу                                                                                                                                                   | 2               |
| 7.    | 05.01.           | Методи дослідження зовнішнього і середнього вуха. Огляд хворих з патологією вуха.                                                                                                                          | 2               |
| 8.    | 05.02.           | Методи дослідження звукового аналізатора. Обстеження хворих з патологією слуху. Методи дослідження вестибулярного аналізатора. Обстеження хворих з патологією вестибулярного апарату.                      | 2               |
| 9.    | 05.04.           | Методи обстеження носа і приносових пазух. Огляд хворих з хворобами носа і приносових пазух.                                                                                                               | 2               |
| 10.   | 05.05            | Методи обстеження глотки. Огляд хворих з хворобами глотки.                                                                                                                                                 | 2               |
| 11.   | 05.06.           | Методи обстеження гортані, трахеї, бронхів і стравоходу. Огляд хворих з хворобами гортані, трахеї, бронхів і стравоходу.                                                                                   | 2               |
| 12.   | 06.01.           | Хвороби зовнішнього вуха: сірчаний корок, фурункул зовнішнього вуха, дифузний зовнішній отит. Отомікоз                                                                                                     | 2               |
| 13.   | 06.03.           | Гострий гнійний середній отит: епідеміологія, етіологія, класифікація, патогенез. Гострий гнійний середній отит: клініка, діагностика, лікування, профілактика. Особливості перебігу у дітей.              | 2               |
| 14.   | 06.04.<br>06.05. | Мастоїдит, його форми. Отоантрит у дітей, класифікація, діагностика і лікування                                                                                                                            | 2               |
| 15.   | 06.06.           | Хронічний гнійний середній отит. Класифікація, патоморфологія. Холестеатома і теорії її походження. Методи консервативного лікування хворих на хронічний гнійний середній отит. Лабіринтити, класифікація. | 2               |
| 16.   | 06.08.           | Методи хірургічного лікування хворих на хронічний гнійний середній отит. Післяопераційне ведення хворих.                                                                                                   | 2               |
| 17.   | 06.10.           | Отогенні внутрішньочерепні ускладнення: менінгіт, екстрадуральний і субдуральний абсцеси, абсцес великих півкуль мозку і мозочка, синустромбоз і отогенний сепсис.                                         | 2               |
| 18.   | 06.14.           | Секреторний середній отит. Адгезивний середній отит. Ателектатичний середній отит                                                                                                                          | 2               |
| 19.   | 06.16.           | Отосклероз. Хвороба Мен'єра.                                                                                                                                                                               | 2               |
| 20.   | 06.18.           | Сенсоневральна приглухуватість                                                                                                                                                                             | 2               |
| 21.   | 07.01.<br>07.09. | Запальні захворювання зовнішнього носа. Аномалії розвитку носа. Деформації зовнішнього носа, методи хірургічного лікування. Викривлення перегородки носа                                                   | 2               |

|     |                            |                                                                                                                                                                                                                |   |
|-----|----------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---|
| 22. | 07.03.<br>07.04.<br>07.08. | Гострий нежить. Хронічний нежить. Класифікація. Хірургічні методи лікування гіпертрофічного нежитю. Вазомоторний риніт, його форми, методи діагностики і лікування. Атрофічний нежить. Озена                   | 2 |
| 23. | 07.07.                     | Алергічний риніт. Сучасні медикаментозні, гомеопатичні та фітопрепарати для лікування алергічних, неалергічних ринітів                                                                                         | 2 |
| 24. | 07.11.<br>07.12.           | Гострі та хронічні синусити. Сучасні погляди на етіологію та патогенез хронічних синуситів. Класифікація синуситів. Гостре та хронічне запалення верхньощелепової пазухи                                       | 2 |
| 25. | 07.13.                     | Гостре та хронічне запалення лобної пазухи. Гостре та хронічне запалення клітин решітчастого лабіринту. Гостре та хронічне запалення пазухи клиновидної кістки.                                                | 2 |
| 26. | 07.17.                     | Орбітальні риногенні ускладнення. Внутрішньочерепні риногенні ускладнення                                                                                                                                      | 2 |
| 27. | 08.01.<br>08.06.           | Гострий та хронічний фарингіт. Фарингомікоз (діагностика, клініка, лікування) Ангін. Ангін Симаповського-Венсана Ангін при інфекційних захворюваннях. Ураження глотки при захворюваннях крові. Дифтерія глотки | 2 |
| 28. | 08.07.<br>08.08.           | Ускладнення гострого тонзиліту: паратонзиліт, паратонзиллярний абсцес, тонзилогенний сепсис. Заглотковий та парафарингіальний абсцеси, аденофлегмона ший, розлита флегмона ший, медіастеніт                    | 2 |
| 29. | 08.09.<br>08.12.           | Хронічний тонзиліт. Класифікація Консервативне лікування хронічного тонзиліту Ускладнення хронічного тонзиліту Хірургічне лікування хворих на хронічний тонзиліт                                               | 2 |
| 30. | 08.13.-<br>08.15.          | Гіпертрофія піднебінних мигдаликів. Показання до тонзилотомії. Гіпертрофія носоглоткового мигдалика Аденоїдит                                                                                                  | 2 |
| 31. | 09.01.-<br>09.05.          | Гострий ларингіт. Гортанна ангіна, флегмонозний ларингіт Хондроперихондрит гортані                                                                                                                             | 2 |
| 32. | 09.02.<br>09.03.           | Гострий стенозуючий ларинготрахеобронхіт у дітей Дифтерія гортані Хронічний ларингіт.                                                                                                                          | 2 |
| 33. | 09.06.                     | Стеноз гортані. Конікотомія, трахеостомія. Можливі ускладнення трахеотомії. Паралічі гортані. Функціональні розлади гортані                                                                                    | 2 |
| 34. | 10.03.                     | Склерома верхніх дихальних шляхів.                                                                                                                                                                             | 2 |
| 35. | 10.01.<br>10.02.           | Туберкульоз верхніх дихальних шляхів і вуха. Вовчак верхніх дихальних шляхів.                                                                                                                                  | 2 |
| 36. | 10.04.<br>10.05.           | Сифіліс носа, глотки, гортані. Ураження верхніх дихальних шляхів при гранульоматозі Вегенера                                                                                                                   | 2 |
| 37. | 11.01.-<br>11.04.          | Вроджені кісти і нориці ший. Передракові стани ЛОР-органів. Доброякісні пухлини вуха: епітеліома, ангіома, хемодектома та інші. Доброякісні пухлини носа та приносових пазух.                                  | 2 |
| 38. | 11.05.                     | Доброякісні пухлини глотки: папілома, юнацька ангіофіброма основи черепа та ін. Доброякісні пухлини гортані: папілома, фіброма                                                                                 | 2 |
| 39. | 11.07.                     | Злоякісні пухлини вуха. Злоякісні пухлини глотки.                                                                                                                                                              | 2 |
| 40. | 11.08.                     | Злоякісні пухлини носа і приносових пазух. Рак гортані                                                                                                                                                         | 2 |
| 41. | 13.01.<br>13.10.           | Травми вуха: лікарська тактика при травмі вушної раковини та зовнішнього слухового проходу при повздовжніх та поперечних переломах скроневої кістки, при травмі                                                | 2 |

|               |                            |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                      |            |
|---------------|----------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------|
|               |                            | барабанної перетинки. Баротравма вуха. Зупинка кровотечі з вуха. Акутравма                                                                                                                                                                                                                                           |            |
| 42.           | 13.02.-<br>13.04<br>13.09. | Поєднані травми носа і приносних пазух, орбіти, черепа<br>Перелом кісток носа, репозиція та редресація їх<br>Хірургічне лікування при переломах стінок приносних пазух. Травми носа та приносних пазух: класифікація, діагностика, лікувальна тактика                                                                | 2          |
| 43.           | 13.05.-<br>13.08.          | Травми глотки. Травми гортані. Рани шиї, проникаючі в просвіт глотки, гортані, стравоходу, первинна хірургічна обробка рани. Покази до трахеотомії при травмах глотки і гортані                                                                                                                                      | 2          |
| 44.           | 13.11.                     | Носові кровотечі, причини їх. Методи зупинки носової кровотечі, передня та задня тампонада носа, припікання кровоточивих ділянок хімічними засобами<br>Загальна гемостатична терапія при носових кровотечах.<br>Електрокоагуляція, кріодеструкція<br>Покази до перев'язки магістральних судин при носових кровотечах | 2          |
| 45.           | 13.16.<br>13.20.           | Сторонні тіла ЛОР-органів. Методи усунення сторонніх тіл гортані та трахеї. Трахеобронхоскопія та її ускладнення. Фібробронхоскопія. Сторонні тіла стравоходу. Езофагоскопія та її ускладнення. Прилади для езофагоскопії                                                                                            | 2          |
| 46.           | 13.21.                     | Опіки стравоходу<br>Невідкладна допомога при хімічних опіках стравоходу. Лікування, профілактичне бужування стравоходу                                                                                                                                                                                               | 2          |
| 47.           |                            | Основи пластичної і відновлюючої хірургії ЛОР-органів.                                                                                                                                                                                                                                                               | 6          |
| 48.           | 15.01.                     | Особливості оцінки скарг, даних анамнезу та загальноклінічного обстеження хворих з порушенням слуху. Питання реабілітації слуху і експертиза працездатності.                                                                                                                                                         | 2          |
| 49.           | 15.02.-<br>15.06.          | Психоакустичні методи дослідження слухової функції (дослідження слуху шепітною і розмовною мовою, камертональні дослідження, тональна порогова аудіометрія). Мовна аудіометрія. Асиметричні порушення слуху. Маскування. Надпорогові аудіометричні тести.                                                            | 2          |
| 50.           | 15.09.-<br>15.12.          | Імпедансна аудіометрія. Тимпанометрія. Слухові викликані потенціали. Отоакустична емісія                                                                                                                                                                                                                             | 2          |
| 51.           |                            | Основи отоневрології.                                                                                                                                                                                                                                                                                                | 2          |
| 52.           | 17.01.<br>17.02.           | Голосовий апарат і голосоутворююча система. Теорії голосоутворення. Методи дослідження голосового апарату                                                                                                                                                                                                            | 2          |
| 53.           | 17.03.<br>17.04.           | Методи лікування пацієнтів з розладами голосу. Профілактика порушень голосоутворення. Диспансерне спостереження за ними і експертиза їх працездатності                                                                                                                                                               | 2          |
| 54.           |                            | Професійні хвороби вуха та верхніх дихальних шляхів.                                                                                                                                                                                                                                                                 | 4          |
| <b>ВСЬОГО</b> |                            |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                      | <b>120</b> |

**ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ  
на циклі спеціалізації за спеціальністю "ОТОЛАРИНГОЛОГІЯ"**

**Термін навчання – 3 місяці**

| № п/п | Код              | Назва теми                                                                                                                                                                                                 | Кількість годин |
|-------|------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------|
| 1.    | 03.01.           | Клінічна анатомія вуха.                                                                                                                                                                                    | 6               |
| 2.    | 03.04.           | Клінічна анатомія носа і приносових порожнин                                                                                                                                                               | 4               |
| 3.    | 03.05.           | Клінічна анатомія глотки, гортані, трахеї, бронхів і стравоходу                                                                                                                                            | 4               |
| 4.    | 04.01.           | Фізіологія слухового аналізатора. Фізіологія вестибулярного аналізатора.                                                                                                                                   | 2               |
| 5.    | 04.02.           | Фізіологія носа і приносових порожнин                                                                                                                                                                      | 2               |
| 6.    | 04.03.<br>04.04. | Фізіологія глотки, гортані, трахеї, бронхів і стравоходу                                                                                                                                                   | 2               |
| 7.    | 05.01.           | Методи дослідження зовнішнього і середнього вуха. Огляд хворих з патологією вуха.                                                                                                                          | 2               |
| 8.    | 05.02.           | Методи дослідження звукового аналізатора. Обстеження хворих з патологією слуху. Методи дослідження вестибулярного аналізатора. Обстеження хворих з патологією вестибулярного апарату.                      | 2               |
| 9.    | 05.04.           | Методи обстеження носа і приносових пазух. Огляд хворих з хворобами носа і приносових пазух.                                                                                                               | 2               |
| 10.   | 05.05            | Методи обстеження глотки. Огляд хворих з хворобами глотки.                                                                                                                                                 | 2               |
| 11.   | 05.06.           | Методи обстеження гортані, трахеї, бронхів і стравоходу. Огляд хворих з хворобами гортані, трахеї, бронхів і стравоходу.                                                                                   | 4               |
| 12.   | 06.01.           | Хвороби зовнішнього вуха: сірчаний корок, фурункул зовнішнього вуха, дифузний зовнішній отит. Отомікоз                                                                                                     | 2               |
| 13.   | 06.03.           | Гострий гнійний середній отит: епідеміологія, етіологія, класифікація, патогенез. Гострий гнійний середній отит: клініка, діагностика, лікування, профілактика. Особливості перебігу у дітей.              | 4               |
| 14.   | 06.04.<br>06.05. | Мастоїдит, його форми. Отоантрит у дітей, класифікація, діагностика і лікування                                                                                                                            | 2               |
| 15.   | 06.06.           | Хронічний гнійний середній отит. Класифікація, патоморфологія. Холестеатома і теорії її походження. Методи консервативного лікування хворих на хронічний гнійний середній отит. Лабіринтити, класифікація. | 2               |
| 16.   | 06.08.           | Методи хірургічного лікування хворих на хронічний гнійний середній отит. Післяопераційне ведення хворих.                                                                                                   | 2               |
| 17.   | 06.10.           | Отогенні внутрішньочерепні ускладнення: менінгіт, екстрадуральний і субдуральний абсцеси, абсцес великих півкуль мозку і мозочка, синустромбоз і отогенний сепсис.                                         | 2               |
| 18.   | 06.14.           | Секреторний середній отит. Адгезивний середній отит. Ателектатичний середній отит                                                                                                                          | 2               |
| 19.   | 06.16.           | Отосклероз. Хвороба Мен'єра.                                                                                                                                                                               | 2               |
| 20.   | 06.18.           | Сенсоневральна приглухуватість                                                                                                                                                                             | 2               |
| 21.   | 07.01.<br>07.09. | Запальні захворювання зовнішнього носа. Аномалії розвитку носа. Деформації зовнішнього носа, методи хірургічного лікування. Викривлення переділочки носа                                                   | 2               |
| 22.   | 07.03.           | Гострий нежить. Хронічний нежить. Класифікація. Хірургічні                                                                                                                                                 | 2               |

|     |                   |                                                                                                                                                                                                                                            |   |
|-----|-------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---|
|     | 07.04.<br>07.08.  | методи лікування гіпертрофічного нежитю. Вазомоторний риніт, його форми, методи діагностики і лікування. Атрофічний нежить. Озена                                                                                                          |   |
| 23. | 07.07.            | Алергічний риніт. Сучасні медикаментозні, гомеопатичні та фітопрепарати для лікування алергічних, неалергічних ринітів                                                                                                                     | 2 |
| 24. | 07.11.<br>07.12.  | Гострі та хронічні синусити. Сучасні погляди на етіологію та патогенез хронічних синуситів. Класифікація синуситів. Гостре та хронічне запалення верхньощелепової пазухи                                                                   | 2 |
| 25. | 07.13.            | Гостре та хронічне запалення лобної пазухи. Гостре та хронічне запалення клітин решітчастого лабіринту. Гостре та хронічне запалення пазухи клиновидної кістки.                                                                            | 2 |
| 26. | 07.17.            | Орбітальні риногенні ускладнення. Внутрішньочерепні риногенні ускладнення                                                                                                                                                                  | 2 |
| 27. | 08.01.<br>08.06.  | Гострий та хронічний фарингіт. Фарингомікоз (діагностика, клініка, лікування) Ангін. Ангіна Симановського-Венсана Ангін при інфекційних захворюваннях. Ураження глотки при захворюваннях крові. Дифтерія глотки                            | 2 |
| 28. | 08.07.<br>08.08.  | Ускладнення гострого тонзиліту: паратонзиліт, паратонзиллярний абсцес, тонзилогенний сепсис. Заглотковий та парафарингіальний абсцеси, аденофлегмона шиї, розлита флегмона шиї, медіастеніт                                                | 2 |
| 29. | 08.09.<br>08.12.  | Хронічний тонзиліт. Класифікація Консервативне лікування хронічного тонзиліту Ускладнення хронічного тонзиліту Хірургічне лікування хворих на хронічний тонзиліт                                                                           | 4 |
| 30. | 08.13.-<br>08.15. | Гіпертрофія піднебінних мигдаликів. Показання до тонзилотомії. Гіпертрофія носоглоткового мигдалика Аденоїдит                                                                                                                              | 2 |
| 31. | 09.01.-<br>09.05. | Гострий ларингіт. Гортанна ангіна, флегмонозний ларингіт Хондроперихондрит гортані                                                                                                                                                         | 2 |
| 32. | 09.02.<br>09.03.  | Гострий стенозуючий ларинготрахеобронхіт у дітей Дифтерія гортані Хронічний ларингіт.                                                                                                                                                      | 2 |
| 33. | 09.06.            | Стеноз гортані. Конікотомія, трахеостомія. Можливі ускладнення трахеотомії. Паралічі гортані. Функціональні розлади гортані                                                                                                                | 4 |
| 34. | 10.03.            | Склерома верхніх дихальних шляхів.                                                                                                                                                                                                         | 2 |
| 35. | 10.01.<br>10.02.  | Туберкульоз верхніх дихальних шляхів і вуха. Вовчак верхніх дихальних шляхів.                                                                                                                                                              | 2 |
| 36. | 10.04.<br>10.05.  | Сифіліс носа, глотки, гортані. Ураження верхніх дихальних шляхів при гранульоматозі Вегенера                                                                                                                                               | 2 |
| 37. | 11.01.-<br>11.04. | Вроджені кісти і нориці шиї. Передракові стани ЛОР-органів. Доброякісні пухлини вуха: епітеліома, ангіома, хемодектома та інші. Доброякісні пухлини носа та приносних пазух.                                                               | 4 |
| 38. | 11.05.            | Доброякісні пухлини глотки: папілома, юнацька ангіофіброма основи черепа та ін. Доброякісні пухлини гортані: папілома, фіброма                                                                                                             | 2 |
| 39. | 11.07.            | Злоякісні пухлини вуха. Злоякісні пухлини глотки.                                                                                                                                                                                          | 2 |
| 40. | 11.08.            | Злоякісні пухлини носа і приносних пазух. Рак гортані                                                                                                                                                                                      | 2 |
| 41. | 13.01.<br>13.10.  | Травми вуха: лікарська тактика при травмі вушної раковини та зовнішнього слухового проходу при повздовжніх та поперечних переломах скроневої кістки, при травмі барабанної перетинки. Баротравма вуха. Зупинка кровотечі з вуха. Акутравма | 2 |
| 42. | 13.02.-           | Поєднані травми носа і приносних пазух, орбіти, черепа                                                                                                                                                                                     | 2 |

|               |                   |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                      |            |
|---------------|-------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------|
|               | 13.04<br>13.09.   | Перелом кісток носа, репозиція та редресація їх<br>Хірургічне лікування при переломах стінок приносових пазух.<br>Травми носа та приносових пазух: класифікація, діагностика, лікувальна тактика                                                                                                                     |            |
| 43.           | 13.05.-<br>13.08. | Травми глотки. Травми гортані. Рани шиї, проникаючі в просвіт глотки, гортані, стравоходу, первинна хірургічна обробка рани. Покази до трахеотомії при травмах глотки і гортані                                                                                                                                      | 2          |
| 44.           | 13.11.            | Носові кровотечі, причини їх. Методи зупинки носової кровотечі, передня та задня тампонада носа, припікання кровоточивих ділянок хімічними засобами<br>Загальна гемостатична терапія при носових кровотечах.<br>Електрокоагуляція, кріодеструкція<br>Покази до перев'язки магістральних судин при носових кровотечах | 2          |
| 45.           | 13.16.<br>13.20.  | Сторонні тіла ЛОР-органів. Методи усунення сторонніх тіл гортані та трахеї. Трахеобронхоскопія та її ускладнення. Фібробронхоскопія. Сторонні тіла стравоходу. Езофагоскопія та її ускладнення. Прилади для езофагоскопії                                                                                            | 2          |
| 46.           | 13.21.            | Опіки стравоходу Невідкладна допомога при хімічних опіках стравоходу. Лікування, профілактичне бужування стравоходу                                                                                                                                                                                                  | 2          |
| 47.           |                   | Основи пластичної і відновлюючої хірургії ЛОР-органів.                                                                                                                                                                                                                                                               | 6          |
| 48.           | 15.01.            | Особливості оцінки скарг, даних анамнезу та загальноклінічного обстеження хворих з порушенням слуху. Питання реабілітації слуху і експертиза працездатності.                                                                                                                                                         | 2          |
| 49.           | 15.02.-<br>15.06. | Психоакустичні методи дослідження слухової функції (дослідження слуху шепітною і розмовною мовою, камертональні дослідження, тональна порогова аудіометрія). Мовна аудіометрія. Асиметричні порушення слуху. Маскування. Надпорогові аудіометричні тести.                                                            | 2          |
| 50.           | 15.09.-<br>15.12. | Імпедансна аудіометрія. Тимпанометрія. Слухові викликані потенціали. Отоакустична емісія                                                                                                                                                                                                                             | 2          |
| 51.           | 15.13             | Основи отоневрології.                                                                                                                                                                                                                                                                                                | 2          |
| 52.           | 17.01.<br>17.02.  | Голосовий апарат і голосоутворююча система. Теорії голосоутворення. Методи дослідження голосового апарату                                                                                                                                                                                                            | 2          |
| 53.           | 17.03.<br>17.04.  | Методи лікування пацієнтів з розладами голосу. Профілактика порушень голосоутворення. Диспансерне спостереження за ними і експертиза їх працездатності                                                                                                                                                               | 2          |
| 54.           |                   | Професійні хвороби вуха та верхніх дихальних шляхів.                                                                                                                                                                                                                                                                 | 4          |
| <b>ВСЬОГО</b> |                   |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                      | <b>132</b> |

## СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Абизов Р.А. Онкоотоларингологія. - К.: Книга плюс, 2001.-271 с.
2. Абизов Р.А., Шкоба Я.В. Невідкладні та ургентні стани в оториноларингології. - К.: Нічлава, 2006- 192 с.
3. Акимов А. Г., Базаров В. Г., Филимонов В. М. Вестибулярные и слуховые нарушения при шейном остеохондрозе,- К.: Здоров'я, 1990.- 192 с.
4. Актуальні питання мікрохірургії вуха та захворювань верхніх дихальних шляхів: Збірн. матеріалів республіканської науково-практичної конференції. К., 1997.- 141 с.
5. Антонів В.Ф., Заболотний Д. І., Прокопів І. М. Новоутворення вуха.- К.: Здоров'я, 1997,- 184 с.
6. Базаров В.Г., Лисовский В.А., Мороз Б.С., Токарев А.П. Основы аудиологии и слухопротезирования,- М.: Медицина, 1984,- 252 с.
7. Базаров В. Г. Клиническая вестибулометрия.- К. :Здоров'я, 1990,- 96 с.
8. Вульштейн Х. Слухоулучшающие операции (Пер. с нем.) - М: Медицина, 1972.-422 с.
9. Гладуш Ю.И., Тишко Ф.А., Скицюк С.В. Синуситы / Клиническое руководство в схемах. К.: KRKA, 2001.- 56с.
10. Дифференціальний діагноз по клінічним симптомам в оториноларингології / Под ред. заслуж. діятеля науки и техники України, проф. Ю.В. Митина,- К.: Здоров'я, 2004,- 270 с.
11. Евдощенко Е.А., Косаковский А.Л. Нейросенсорная тугоухость,- К.: Здоров'я, 1989.- 110 с.
12. Евдощенко Е.А., Іськів Б.Г., Абызов Р.А., Марченко Е.Д., Мельник М.А., Шкорботун В.А. Неотложные состояния в оториноларингологии / В кн.: Скорая и неотложная медицинская помощь / Под ред. проф. И.С.Зозули и член.-кор. НАН и АМН Украины И.С.Чекмана,- К.: Здоров'я, 2002. - С. 581- 638.
13. Заболотний Д.І., Кіцера Ол.Ом., Кіцера Ол.Ол. Вушні шуми (посібник) / К.: Логос. – 2009. – 67 с.
14. Іськів Б. Г. Меатотимпаноластика у хворих на хронічний середній отит.- К., 1997.-112 с.
15. Іськів Б.Г. Неотложная медицинская помощь в отоларингологии // В кн. Неотложная медпомощь / Под ред. Трещинского А. И.- К., 1995. - С. 70-73.
16. Кіцера О. Клінічна оториноларингологія.- Львів: Кварт, 2006.- 531 с.
17. Кіцера О.О., Чоп'як В.В., Кіцера О.Ол. Слизова оболонка носа (клінічна морфологія, фізіологія, патологія і фармакологія) // ЛНМУ, Посіб.: Львів, 2016. – 139 с.
18. Кіцера О.О. Ортотинія. Посібник для лікарів. – Львів. – 2017. - 178 с.
19. Клименко Д.И. Хронические заболевания вестибулярного и слухового анализаторов,- Днепропетровск: ДДУ, 1997,- 122 с.
20. Косаковский А.Л. Етіологія, клініка, діагностика, лікування і профілактика хронічного рубцевого стенозу гортані і трахеї у дітей,- К.: КМАПО, 1998,- 152 с.
21. Лайко А. А. Невідкладна допомога в дитячій отоларингології,- К.: Здоров'я, 1998.-255 с.

22. Лайко А.А., Заболотний Д.І., Лайко В.А. Рецидивуючий отит,- К.: Логос, 2001,- 148 с.
23. Лайко А.А., Заболотний Д.І., Синяченко В.В. Обсяг і методики обстеження об'єктивного статусу дітей з ЛОР-патологією.- К.: Логос, 2000,- 140 с.
24. Мітін Ю.В. Оториноларингологія (лекції).- К.: Фарм Арт, 2000 - 304 с..
25. Оториноларингологія і хірургія голови та шиї / За ред. проф. К.Дж.Лі /СІЛА/. Перев. з англ.-К.: Здоров'я, 1995,- В 2 т,- 863 с.
26. Оториноларингологія / За ред. Заболотний Д.І., Мітін Ю.В., Драгомирецький В.Д.- К.: Здоров'я, 1999,- 368 с.
27. Пальчун В.Т. Болезни уха, горла и носа,- М., 1991,- 239 с.
28. Пачес А.И. Опухоли головы и шеи. - М.: Медицина, 1983 - 416 с.
29. Плужников М.С., Лавренова Г.В. Воспалительные и аллергические заболевания носа и придаточных пазух,- К.-Здоров'я, 1990.- 144 с.
30. Преображенский Н.А., Гольдман И. И. Экссудативный средний отит.- М.: Медицина, 1987,- 241 с.
31. Пропедевтика оториноларингології / підручник для лікарів-інтернів та слухачів ФПДО За редакцією проф. Кіцери О.Ом. та доц. Цимара А.В. // Львів.- 2019.- 378 с.
32. Родин В.И., Лавренова Г.В., Боенко С.К., Лавренов В.К. Лекарственные растительные средства в отоларингологии.- К. Здоров'я, 1989,- 72 с.
33. Руководство по оториноларингологии / Под. ред. проф. Лихачева А.Г. - М.: Медгиз, 1960. -Т. 1-4.
34. Руководство по отоларингологии / Под. ред. проф. И.Б.Солдатов - М., 1999.- 608 с.
35. Тарасов Д.И., Федорова О.К., Бѣкова В.П. Заболевания среднего уха. - М.: Медицина, 1988,- 286 с.
36. Трецинский А.И., Шлапак И.П. и соавт. Острые отравления / В кн.: Скорая и неотложная медицинская помощь / Под ред. проф. И.С.Зозули и член.-кор. НАН и АМН Украины И.С.Чекмана,- К.: Здоров'я, 2002,- С. 639-699.
37. Browning G.G., Gatehouse S. Hearing in chronic suppurative otitis media // Ann. Otol. Rhinol. Laryngol. - 1989. - Vol. 98, N 4,- P. 245-250.
38. Ferlito A. Pathology of Chronic Suppurative Otitis Media // ORL. - 1974. - Vol. 36, N 5,- P. 257-274.
39. Hartnick Ch. J., Kim H.Y., Chute P.M., Parister S.C. Preventing Labyrinthitis Ossificans. The role of steroids // Arch. Otolaryng. (Head Neck Sur.).- 2001. - Vol. 127,-P. 180-183.
40. Hlasscock M.E., Shambaugh G.E., Johnson G.D. Aural Complications of Otitis Media // Surgery of ear/- 1998,- Vol. 4, N 5.- P. 277-284.
41. Schuknecht H.F. Pathology of the ear.- Cambridge, 1974. – 503p.